

UV RAPPORT 2012:71

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING I FORM AV ANTIKVARISK KONTROLL

Jordkabelförläggning väster om Tåkern

Östergötland

Vadstena kommun

Rogslösa och Väversunda socknar

Åsby 6:1, 5:3, Nyby 3:2, Skedet 2:3, 2:5, 2:6 m fl samt Väversunda 12:21

RAÄ 1, 9, 25, 33, 86 m fl

Dnr 422-02503-2011

Annika Helander

UV RAPPORT 2012:71

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING I FORM AV ANTIKVARISK KONTROLL

Jordkabelförläggning väster om Tåkern

Östergötland

Vadstena kommun

Rogslösa och Väversunda socknar

Åsby 6:1, 5:3, Nyby 3:2, Skedet 2:3, 2:5, 2:6 m fl samt Väversunda 12:21

RAÄ 1, 9, 25, 33, 86 m fl

Dnr 422-02503-2011

Annika Helander

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Öst)
Roxengatan 7
582 73 Linköping
Tel 010-480 81 40
Fax 010-480 81 73

e-post uvost@raa.se
e-post fornamn.efternamn@raa.se
www.arkeologiuv.se

© 2012 Riksantikvarieämbetet
UV Rapport 2012:71

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Gävle 2011. Medgivande I 2011/0233.
Kartor är godkända från sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-03-26. Dnr 601-2012/1613.

Grafisk form Britt Lundberg
Kartografi Lars Östlin
Utskrift UV Öst, Linköping 2012

Omslagsbild Vy mot Omberg. Foto Rickard Lindberg.

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	7
Förundersökningens förutsättningar	9
Syfte	9
Genomförande och metod	11
Resultat	11
En boplatz, UV1 (tillfällig benämning)	11
Övrigt	11
Åtgärdsförslag	12
Referenser	12
Administrativa uppgifter	12
 Bilaga 1. Anläggningsbeskrivningar	 13
Bilaga 2. ^{14}C -analyser	14

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för förundersökningen markerad.

Fig 2. Utdrag ur analoga Gröna kartan med ledningsnätet markerat. Skala 1:50 000.

Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV, är en uppdragsfinansierad del av Riksantikvarieämbetet som i huvudsak genomför arkeologiska undersökningar efter beslut enligt Lag (SFS 1988:950) om kulturminnen m m. Uppdragsverksamheten utför även konsultuppdrag i form av utredningar, kulturmiljöanalyser och planeringsunderlag. Den arkeologiska uppdragsverksamheten har ingen myndighetsfunktion.

Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll Jordkabelförläggning väster om Tåkern

Sammanfattning

Vattenfall Eldistribution AB har för avsikt att schakta för jordkabel och radera befintligt luftledningsnät inom en fornlämningsrik trakt väster om sjön Tåkern. Eftersom arbetsföretaget skulle kunna komma att beröra fasta fornlämningar remitterade Länsstyrelsen Östergötland ärendet till Riksantikvarieämbetet, UV Öst. Under oktober och november år 2011 utförde RAÄ, UV Öst en förundersökning i form av antikvarisk kontroll där kabelschaktningen och raderingen berörde närområden till registrerade fornlämningar.

I utkanten av byn Skedet, i anslutning till Skedet 3:10 m fl, framkom delar av en boplatz från romersk järnålder i en sydvästsluttning. Boplatzen är belägen drygt 100 meter sydöst om en gravhög, RAÄ 33:1 i Väversunda socken. Boplatzområdet har inte kunnat avgränsas, utan breder ut sig inom ett okänt område väster om byn.

De boplatzlämningar som var belägna i schakten för jordkabeln är undersökta, dokumenterade och borttagna. Inga ytterligare arkeologiska insatser bedöms vara nödvändiga vid den fortsatta kabelförläggningen, under förutsättning att arbetet utförs som planerat. Likaså kan radering av befintligt luftnät fortgå som planerat eftersom inga fornlämningar berörs av arbetet.

Bakgrund

Vattenfall Eldistribution AB har för avsikt att förstärka gammalt ledningsnät med jordkabel och att radera befintligt stolpledningsnät. Området som berördes av arbetsföretaget är beläget i en fornlämningsrik trakt väster om sjön Tåkern, i och omkring byn Skedet. Den arkeologiska förundersökningen föranleddes av att arbetet kunde komma att beröra fasta fornlämningar. Under hösten 2011 inkom kompletterande uppgifter om den planerade sträckningen.

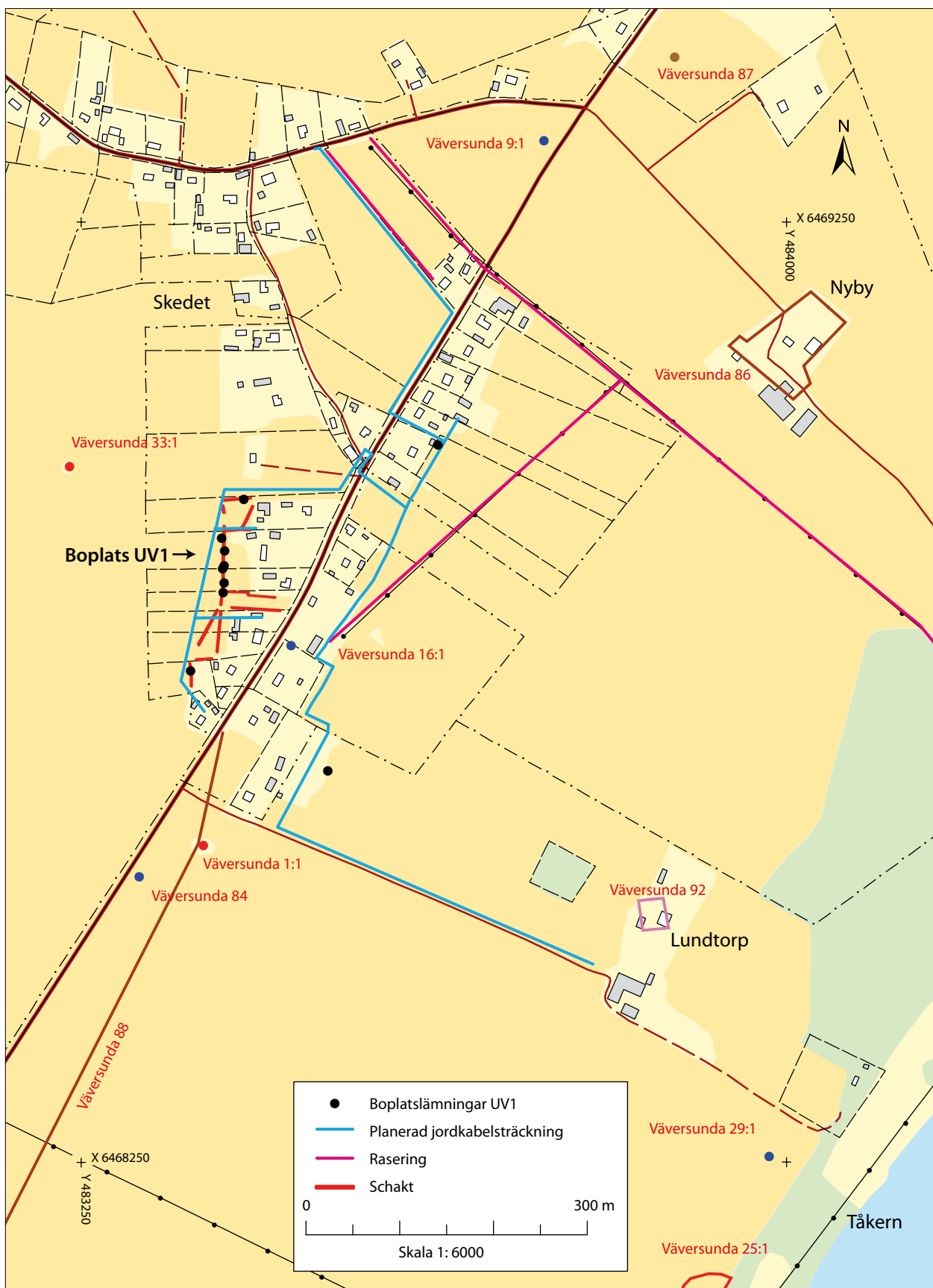

Fig 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med markeringar för planerad schaktning för jordkabel och rasering av luftnät. Skala 1:6000.

Förundersökningens förutsättningar

Arbetsföretaget planeras inom ett riksintresseområde för kulturmiljövården, Tåkern-Ombergområdet (KE1-7). Inom och i anslutning till det aktuella arbetsområdet, som främst utgörs av åkermark, finns fornlämningar från neolitikum, brons- eller järnålder och från historisk tid. Eftersom omläggningen av ledningsnätet innebär schaktning och rasering kan lagskyddade lämningar komma att beröras.

Kända lämningar från neolitikum finns främst nära Tåkerns strand, där rasering av befintliga stolpar planeras. Här finns bland annat RAÄ 57 som är en stenåldersboplats med okänd utsträckning. Enligt FMIS breder boplatsen ut sig inom en ungefär 50x25 meter stor yta i en svag sluttning. Inom området har ett flertal fynd av flinta tillvaratagits. Invid boplatsen har två yxor i bergart, RAÄ 56, upphittats (båda är registrerade i Rogs-lösa sn).

Schaktning för jordkabel kommer att ske i nära anslutning till ett flertal registrerade fornlämningar. Tre högar finns i utkanten av arbetsområdet, RAÄ 1, 9 och 33, som indikerar att det kan finnas ytterligare gravar dolda under markytan. RAÄ 9 är numera borttagen medan RAÄ 33 är 14 meter i diameter och upp till 1,2 meter hög. RAÄ 1 har ungefär samma storlek men är till stora delar dold under odlingssten (samtliga är registrerade i Väversunda sn).

Två av högarna, RAÄ 1 och 33, har delundersökts och visade sig innehålla skelett och gravfynd från äldre bronsålder, så som kniv och fibula i brons. Högarna undersöktes under 1920-talet på grund av att de hade börjat användas för grushämtning. Stora delar var därför bortgrävda när undersökningarna genomfördes vilket innebär att de ursprungligen varit större, ca 25 meter i diameter (RAÄ dnr 3293/25, inv 17905).

Två by- eller gårdstomter finns i området, RAÄ 86 och 92. Den utbredning som är markerad i FMIS är hämtad från 1700-talets kartmaterial. Tomternas medeltida läge och utbredning är dock okänd. Nyby, RAÄ 86, är markerad med en gård, liksom Lundtorps gamla tomt, RAÄ 92. En äldre vägsträckning leder fram strax söder om arbetsområdet. Vägen, RAÄ 88, är synlig på 1765 års karta över Väversundas ägor (FMIS).

Syfte

Den arkeologiska förundersökningen utfördes som en antikvarisk kontroll i anslutning till de registrerade fornlämningarna som finns utmed sträckningen. Syftet var i första hand att tillse att fast fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. Om det inte var möjligt att styra undan kabelförläggningen skulle de fornlämningar som eventuellt framkom vid schaktning eller rasering dokumenteras avseende karaktär och omfattning och om möjligt dateras.

Resultaten från förundersökningen ska kunna ligga till grund för Vattenfalls vidare planering och utgöra ett fullgott underlag för Länsstyrelsens bedömning av kunskapspotential och eventuella framtida bedömningar i området.

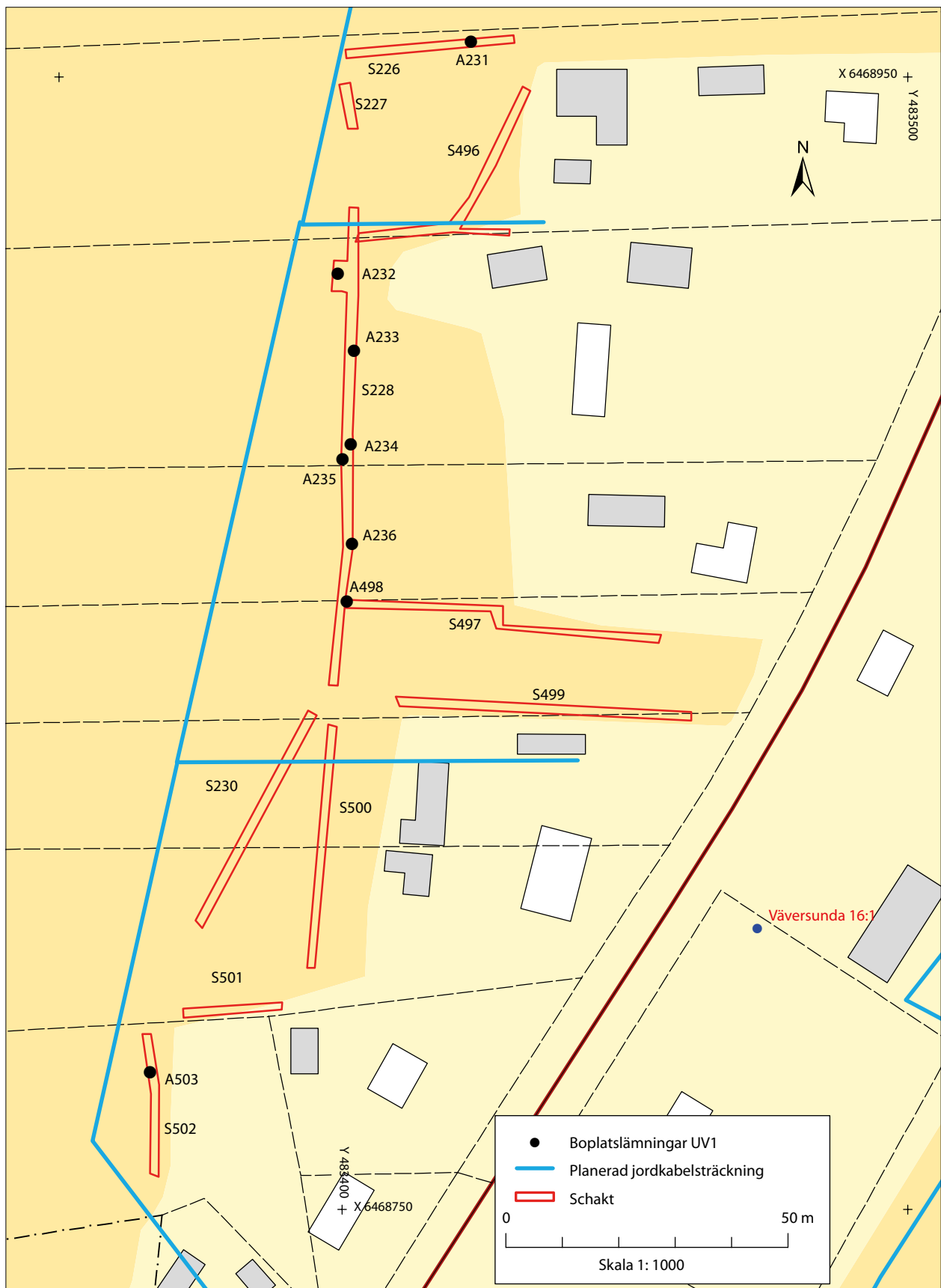

Fig 4. Utdrag ur digitala Fastighetskartan som visar boplatslämningar som framkom i schakten vid Skedet 3:10 m fl. Skala 1:1000.

Genomförande och metod

Det arkeologiska fältarbetet utfördes av Rickard Lindberg och Linus Hagberg, RAÄ, UV Öst, under oktober och november år 2011. Fältarbetet utfördes dels innan Vattenfalls arbete påbörjades, dels i samband med schaktningen för jordkabel. Sammanlagt öppnades 45 schakt där sträckningen för jordkabeln berörde närområden till kända fornlämningar. Raseringssträckorna besiktigades i samband med det pågående arbetet.

Med hjälp av grävmaskin, med ca 1 meter bred skopa, grävdes matjorden skiktvis ned till orörd mark eller till den nivå där fornlämning påträffades. Där så krävdes användes därefter handredskap för närmare undersökning. De påträffade fornlämningarna har dokumenterats i plan med hjälp av D-Gps och fotografering, och skalenliga profiler upprättas. I dateringssyfte har två ^{14}C -analyser utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet.

Resultat

En boplat, UV1 (tillfällig benämning)

Den antikvariska kontrollen utfördes utmed en sträcka i västra utkanten av byn Skedet på grund av närheten till RAÄ 33:1, en gravhög från äldre bronsålder. I en sydvästsluttning, i anslutning till Skedet 3:10 m fl, påträffades en förhistorisk boplat inom ett ca 200x15–20 meter stort område. Eftersom boplaten bedömdes breda ut sig åt samtliga väderstreck fanns inte möjligheten att gräva ner kabeln utanför fornlämningen. Därför undersöktes och dokumenterades de boplatanläggningar som framkom i schakten.

Under ett 0,15–0,40 meter tjockt matjordslager framkom sammanlagt tio anläggningar i form av härdar, gropar och stolphål. Anläggningarna, som över lag var välbevarade, var nedgrävda i sandig och bitvis stenblandad silt.

Kolprover från två härdar, A232 och A233, har ^{14}C -analyserats eftersom det inte framkom några daterande fynd. Båda härdar har daterats till romersk järnålder; A232 till 230–410 e Kr, och A233 till 80–330 e Kr (2 sigma).

Anl nr	Lab nr	1 sigma	2 sigma
A232	Ua-30422	250–390 AD	230–410 AD
A233	Ua-30423	130–40 AD	80–330 AD

Resultaten visar dateringar till både äldre och yngre romersk järnålder med en överlappning under perioden 230–330 e Kr, vilket indikerar att det rör sig om en boplat som nyttjats under båda perioderna. Boplaten kunde inte avgränsas åt något håll vid den antikvariska kontrollen, utan utbreder sig inom ett okänt område. På grund av kabelns sträckning har den numera kända delen av boplatområdet erhållit en långsmal form. Den nyfunna boplaten har anmälts till FMIS, men har i skrivande stund ännu inte registrerats och fått något RAÄ-nummer.

Övrigt

Övriga schakt i anslutning till registrerade fornlämningar saknade anläggningar, bortsett från enstaka sentida gropar. Raseringssträckorna besiktigades i samband med det pågående arbetet men inga forn- eller kulturlämningar kunde iakttas.

Åtgärdsförslag

De boplatslämningar som var belägna i schakten för jordkabeln är undersökta, dokumenterade och borttagna. Inga ytterligare arkeologiska insatser bedöms vara nödvändiga vid den fortsatta kabelförläggningen, under förutsättning att arbetet utförs som planerat. Likaså kan rasing av befintligt luftnät fortgå som planerat eftersom inga fornlämningar berörs av arbetet.

Linköping i mars 2012

Annika Helander

Referenser

ATA dnr 3293/25.

SHM inv nr 17905.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Kommun: Vadstena

Socken: Rogslösa och Väversunda

Plats: Åsby 6:1, 5:3, Nyby 3:2, Skedet 2:3, 2:5, 2:6 m fl samt Väversunda 12:21

Fornlämning: RAÄ 1, 9, 25, 33, 86, 92 m fl

Undersökningens mittpunkt: X6468832,73 Y483475,13

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH00

Riksantikvarieämbetet dnr: 422-02503-2011

Länsstyrelsen dnr: 431-3778-11

Länsstyrelsen beslutsdatum: 2011-08-11

Projektnummer: 12014

Intrasisprojekt: UV2011:145

Rapportnummer: 2012:71

Ansvarig arkeolog: Rickard Lindberg

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: Vattenfall Eldistribution AB

Undersökningstid: 2011-10-10–2011-11-15

Arkivhandlingar: Förvaras vid ATA och RAÄ, UV Öst Linköping

Fynd: Inga fynd tillvaratagna

Bilaga 1. Anläggningsbeskrivningar

A212

Odefinierad anläggning. Oregelbunden i plan, 0,5x0,5 m stor. Djup 0,1 m. Fyllning av brungrå sand.

A218

Odefinierad anläggning. Oregelbunden i plan, 1x0,4 m stor. Humös fyllning, eventuellt recent.

A231

Stolphål. I ytan rund 0,3 m i diameter. Djup 0,15 m. Fyllning av brun siltig sand, enstaka stenar 0,1 m stora.

A232

Härd. I ytan oval 1,4x1,2 m. Djup 0,2 m. Fyllning av gråsvart, grusig sand, sot och kol. Rikligt med skärvig och skörbränd sten, 0,05–0,2 m stora. Packat med skärvig och skörbränd sten mot botten av härden.

A233

Härd. I ytan rund 0,9 m i diameter. Djup 0,2 m. Fyllning av gråsvart sand, sot och enstaka kol, måttligt med skärvig och skörbränd sten, 0,05–0,15 m stora.

A234

Grop. I ytan rund 0,4 m i diameter. Djup 0,18 m. Fyllning av gråbrun, sotig sand.

A235

Stolphål. I ytan rund 0,25 m i diameter. Djup 0,15 m. Fyllning av gråbrun sand.

A236

Grop. I ytan oval 0,6x0,35 m. Djup 0,1 m. Fyllning av gråbrun sand. Fynd av obränt djurben.

A498

Stolphål. I ytan rund 0,3 m i diameter. Djup 0,2 m. Fyllning av sotig grusig sand.

A503

Stolphål, stenskott. I ytan oval 0,6x0,5 m. Djup 0,24 m. Fyllning av brunsvart sand, sot och två stenar 0,1 m stora. I västra delen av anläggningen fanns stolpfärgning.

Bilaga 2. ¹⁴C-analyser

